

KRITÉRIUMOK CD-ROM-OK ÉS WWW OLDALAK ÉRTÉKELÉSÉHEZ

HARTMUT SCHRÖDER

1. Bevezető megjegyzések

Multimediális oktatóprogramok értékelő szempontjaival elsősorban tárolómédiu-
mok számára rendelkezünk. Komputerfolyóiratokban főleg CD-ROM-ok különféle krité-
riumok alapján készült recenzióival találkozhatunk. Az alap gondolat és a technikai kivi-
telezés értékelésén túl a legfontosabb kritériumok közé tartoznak a következők: az alkal-
mazás viszonylag könnyű kezelhetősége, különféle médiumok, illetőleg kommunikációs
csatornák integrálása, valamint a mindenkori célnak megfelelő interaktivitás. Mindezek
mellett sokszor a megvalósítás esztétikai szempontjai is szerepet játszanak.

Bár az itt bemutatandó kritériumok az idegennyelv-oktatásban szerzett médiata-
pasztaletainkból származnak, meggyőződésünk szerint más területekre is átvihetők. Az
oktatóprogramokat célszerűnek láttuk a következő három nézőpontból értékelni: (a)
praktikussági, (b) általános didaktikai, (c) médiadidaktikai.

2. Szempontok a praktikusság értékeléshez

Multimediális oktatóprogramok oktatási és tanulási praxisban való alkalmazhatósá-
ga, ami (a) dokumentálásukat, (b) programtechnikájukat és (c) képernyő-strukturálásukat
illeti, egy szempontkatalógus alapján viszonylag könnyen értékelhető.

1. Dokumentáció (lehetőség szerint CD-ROM-on)?

1.1. Kezelési utasítás

1.1.1. A nyelvi leírás rövidegsége és érthetősége?

1.1.2. Az installálás, programelindítás és kópiázás magától értődősége?

1.1.3. Hibajelzés, segítségnyújtás?

1.1.4. Nyomtatási lehetőség?

1.2. Didaktikai rész

1.2.1. A tanítás és tanulás módszere világos-e?

1.2.2. A felhasználók (és a velük kapcsolatos elvárások) meghatározottsága?

1.2.3. A tanítandó anyag kiválasztásának megindoklottsága?

1.2.4. Az önálló tanuláshoz vannak-e megfelelő instrukciók?

2. Programtechnika

2.1. Követelmények / Alkalmazhatóság

2.1.1. Az alkalmazó rendszerre vonatkozó követelmények?

2.1.2. Alkalmazható-e különböző rendszerekben?

2.1.3. Kép- és hangminőség?

2.1.4. A kibővítés lehetséges-e, illetőleg tervezhető-e?

- 2.2. Biztonság
  - 2.2.1. Problémamentes alkalmazás laikusok részéről is (elindítás, befejezés)?
  - 2.2.2. Biztosítás kópiakészítés útján?
  - 2.2.3. Biztosítás 'programösszeomlás' esetére (billentyűkombinációk)?
- 2.3. Könnyű kezelhetőség
  - 2.3.1. Automatikus indulás / billentyűs indítás / befejezés?
  - 2.3.2. A teljes struktúra reprezentációja?
  - 2.3.3. Sebesség: új képernyőoldalak létrehozása (hét másodperc mint tűrési határ)?
  - 2.3.4. Menü és menümanipulálás (nem több mint öt ikon) áttekinthető, illetoleg könnyen navigálható?
  - 2.3.5. Képernyőoldalak nyomtatására van-e lehetőség?
- 2.4. Flexibilitás
  - 2.4.1. A programtartalom változtatására / bővítésére van-e lehetőség?
  - 2.4.2. Saját adatok tárolására (az adatok anonim kezelésére) van-e lehetőség?
  - 2.4.3. Több tanuló által történő egyidejű használatra van-e lehetőség (az eredmények 'egymásra írása' nélkül)?
  - 2.4.4. Adatbeíráskor korrekturnra (parancsok törlésére) van-e lehetőség?
  - 2.4.5. Programlépések egymásutánjának változtatására, gyakorlatok átugrására (keresőfák, könyvjelzők alkalmazására) van-e lehetőség?
3. Képernyő-strukturálás
  - 3.1. Áttekinthetőség (didaktikai funkciózónák, kiemelések, visszajelzések, segítségnyújtás, értékelés minden alkalommal ugyanazon a helyen)?
  - 3.2. Rövid keresőutak?
  - 3.3. Menük, menüparancsok áttekinthetőek-e, illetoleg érthetőek-e?
  - 3.4. Az egérrel való navigálás egyszerű és könnyen érthető?
  - 3.5. Makrostruktúra (áttekinthető, motiváló, szükséges képernyőnagyság)?
  - 3.6. Az írás, kép és videó nagysága / minősége?
  - 3.7. Színek és ikonok általi vezérlés (színek és grafikus effektusok didaktikai funkciója)?
  - 3.8. A program ergonómiája (színkontrasztok, nagy különbségek mellőzése a képernyő-struktúrában)?

3. Szempontok a didaktikai értékeléshez

A didaktikai értékelés nem hajtható végre a közvetítendő tartalmak értékelésétől elválasztva, minthogy e tartalmaknak az antik retorika értelmében az *inventiora* (itt: az anyag kiválasztására), a *dispositiora* (itt: az anyag elrendezésére és folyamatos bővítésére), az *elocutiora* (itt: a nyelvi megformálásra) és a *pronuntiatiora/actora* (itt: mind az auditív, mind a vizuális tényezőket magába foglaló teljes struktúrára) egyaránt ki kell terjednie. Forma és tartalom éppen egy oktatóprogramban kell hogy harmonikus egységet képezzen. Ami ebben az összefüggésben a releváns formáló eszközöket illeti, UTA CUPOK-nak a fentiekben 2.1.-2.4. alatt felsorolt szempontjaira utalhatunk, amiket itt nem

kívánunk újból kifejtteni. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy jelentőségüknek ne lennének tudatában. Ezeken túlmenően a következő szempontokra kell figyelemmel lennünk, amelyek különösen az önálló tanulást célzó programok esetében játszanak jelentős szerepet.

4. Interaktivitás

- 4.1. A tanuló szabadsága biztosítva van-e (a tanulás lépései és módszerei megválaszthatók, illetve kombinálhatók; a tanulóprogram menetére gyakorolható-e befolyás)?
- 4.2. Saját vezérlésű tanulás (előrehaladás, tempó, terjedelem, nehézségi fok) lehetősége, illetve figyelembevétele?
- 4.3. A tanulási siker és a tanulás közben elkövetett hibák kommentálhatósága (hibajavítás, hibaelemzés, tanulási instrukció)?
- 4.4. Tanulóprotokollok (tanár és tanuló számára, a tanulás aktív strukturálása)?
- 4.5. Programnyíltság (kiegészítések, változtatások, aktualizálások)?
- 4.6. Dialogizálási képesség (nyitott vagy félig nyitott programok saját anyag hozzáfűzésének lehetőségével, nyílt megoldások, gyorsan igénybe vehető segítség, szótárak, szabálygyűjtemények stb.)?

5. Médiumintegráció

- 5.1. Kommunikációs csatornák integrálása synergieffektussal (a CD-ROM-nak azt kell nyújtania, amit más médiumok egyedül nem tudnak nyújtani!)?
- 5.2. Auditív segítség a tanuláshoz (nyelv, hang, háttér stb.)?
- 5.3. Vizuális segítség a tanuláshoz (képek, színek, videók stb.)?
- 5.4. Szemantizálás a (multimediális) kontextus által?

6. Készségek és gyakorlatok

- 6.1. Tanulás, játék, ismétlés (motiváló és változatos gyakorlatok / játékok, *edutainment*, az ismétlések integrált programozása)?
- 6.2. Bevezetések és példák a gyakorlatokhoz?

4. Szempontok a médiapedagógiai értékeléshez

A didaktikai értékelés mellett a tanulóprogramokat médiapedagógiai szempontból is értékelni kell, amelyek figyelembevétele a (kereskedelmi forgalomban lévő) programok jó részénél hiányzik vagy nem vehető észre és/vagy explicit módon nincs prezentálva. Ennél az értékelésnél vizsgálni kell, hogy a multimédia használata a közvetítendő tartalmak, a tényleges tanulási célok és az alapvető projekt koncepció szempontjából tényleges synergieffektussal jár-e, vagy a multimediális kidolgozás csupán öncélú.

7. Médiadidaktikai koncepció

- 7.1. Motiváló játékkoncepció (adekvátság, korrektség) kimutatható-e?
- 7.2. A tanuláspszichológia szempontjait figyelembe vették-e?
- 7.3. A nyelv – kép – hang viszony funkcionális-e?

- 7.4. Lezárt gondolatmenetek, illetve tényállások minden esetben egy képernyő-oldalon?
- 7.5. A tanulók részéről elvárt elfogadhatóság (tartalmat, tanulásformát, bemutatásmódot, interakcióformát tekintve) biztosítva van-e?
- 7.6. Világosság és érthetőség a metaszinten (struktúra, procedúra) megvalósul-e?

Médiadiadaktikai szempontból a főtörekvésnek abban kell állnia, hogy az „új” médiumok lehetőségei optimálisan, és ne túlerőltetve kerüljenek felhasználásra, hogy a médiumspecifikus előnyök érvényre jussanak, ugyanakkor médiumspecifikus nehézségek felépése esetén a tanulók közvetlen kommunikációt és segítséget vehessenek igénybe. A médiumhálózatok (azaz offline-’önálló tanulás’ és online-asszisztencia) használatának a lehetőségét előtérbe kell állítani.

5. www oldalak

STEFAN KREML – tanszékünk munkatársa – az INTERNET oldalak értékeléséhez egy kritériumkatalógust állított össze. Ezt itt csak röviden kívánom bemutatni, minthogy részletes leírása megtalálható WWW-en: <http://www.euv-frankfurt-o.de/~sk/>.

Az INTERNET által nyújtott információk használata szempontjából STEFAN KREML szerint alapvető tényezők a következők: 1) a tartalom, 2) a design (Net-Appeal), 3) a navigációlehetőségek, 4) az interakciólehetőségek, 5) a Net-érték. Ezeket kommentálom röviden a továbbiakban.

Ami a tartalmat illeti, ezzel kapcsolatban elsősorban annak aktualitására és állandó aktualizálására kell ügyelnünk. A design vonatkozásában elsősorban a makrostruktúrára, szöveg és kép harmóniájára, valamint az alkalmazott színekre. A HTML sajátos lehetőségeit funkcionálisan kell használni; egy WEB oldal érdekesebb és motiválóbb kell hogy legyen, mint egy újság- vagy könyvoldal. A navigációt illetően a web produktumok világos strukturáltságára szükséges elsősorban figyelni, amelynek a teljes tartalomhoz rendelt irányító ikonsorok és/vagy indexek formájában kell realizálódnia. A ’3 klikk’ szabálynak érvényesülnie kell. Az interakció vonatkozásában a kapcsolatlehetőségekre kell figyelni az e-mail-től a CU-See.Me-ig. A Net-érték WEB produktumok esetében más situálokhoz viszonyított ’feltöltési idejük’-től, az általuk nyújtott ’járulékos haszon’-től (’nyerőjáték’-től vagy ahhoz hasonlótól), valamint attól függ, hogy motiválnak-e arra, hogy a szóban forgó situt még egyszer felkeressük.

Hasznos WWW címek a szóban forgó tematikához

INDUSTRIE „MULTIMEDIA UND LERNPROGRAMME”
<http://www2.echo.lu/mes/dc/meshome-de.html>

VIRTUAL COLLEGE BERLIN-BRANDENBURG
<http://virtuale.tu-berlin.de>

VIRTUAL MANAGEMENT
<http://www.pce.de/vmss/>

UNITED STATES NATIONAL INFORMATION
INFRASTRUCTURE – VIRTUAL LIBRARY
<http://nii.nist.gov/>

DAS BMWI INFORMIERT ÜBER DEUTSCHLANDS WEG IN DIE
INFORMATIONSGESELLSCHAFT
<http://www.kp.dlr.de/bmwi/>

WISSENSCHAFTLICHE INFORMATION UND KOMMUNIKATION IM UMBRUCH
ÜBER DAS INTERNET ZU NEUEN WISSENSCHAFTLICHEN INFORMATIONSTRUKTUREN
<http://elib.zib-berlin.de/math.org.softinf.pub>

CRITERIA OF EVALUATING CD-ROMS AND WWW PAGES

HARTMUT SCHRÖDER

The paper gives a really wide range of viewpoints to evaluate CD-ROMs and www pages.

Fordította: PETŐFI S. JÁNOS